

LE CONGETTURE ESCHILEE DI ADRIEN TURNÈBE
PARTE PRIMA: L'ORESTEA *

Adrian Turnèbe, o forse meglio Adrian Tournebus¹, fu una delle figure più insigni dell'umanesimo francese. Nel 1547 succedette a J. Thouzat (Toussaint) nell'insegnamento della lingua greca presso il Collège Royal e dalla sua scuola per vent'anni uscirono tutte le personalità che nella seconda metà del secolo si distinsero in Francia negli studi di latino e di greco, come nelle lettere francesi: tra questi H. Estienne, P. Ronsard, R. Belleau, J. Passerat. Nel 1551 fu nominato *imprimeur royal* per il greco, incarico che ricoprì sino al 1555; a partire dal 1562 abbandonò la cattedra di greco per ricoprire quella di filosofia greca sino alla morte (1565).

Nella sua immensa opera di filologo spiccano tra l'altro le edizioni di Eschilo (1552), di Sofocle e di Aristotele (1553), insieme ad una vasta raccolta di poeti greci da Tirteo a Callimaco che vide la luce nello stesso anno; nel 1554 pubblicò la prima edizione francese dell'*Iliade*.

In particolare l'edizione di Eschilo si segnala come monumento di una capacità straordinaria di costituire e intendere i testi. Mentre per il Sofocle dell'anno seguente il Turnèbe disponeva di un manoscritto di base², per Eschilo utilizzò, come egli stesso dichiara nella breve prefazione della sua edizione, pur senza nominarlo esplicitamente, un esemplare dell'Aldina, che, come è noto, vide la luce nel 1518 ad opera dei successori di Aldo Manuzio, soprattutto di Francesco da Asola (Asulanus), testo di cui lamenta il gran numero di errori e cattive lezioni che egli cercò di sanare come un buon medico, intervenendo sulle numerose ferite con la massima cautela, come dice egli stesso nella prefazione, dedicata a Michel de l'Hospital:

Τὴν Αἰχύλου (sic) ἔκδοσιν ὑποστησάμενοι, μείζον καὶ δυσκολώτερον ἀνειληφότες ἐργολάβημα, τῆς δυσχερείας ἤδη ἔργω πειρώμενοι, ἐγνώκαμεν, ἢ ὥστε καθάπερ προηρούμεθα, τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν προσήκουσαν κατόρθωσιν καταντῆσαι δυνηθῆναι. Μυρίων γὰρ ὄσων γέμοντα σφαλμάτων εὐρόντες, καὶ ὥσπερὶ κακοήθεσι, καὶ γαγγραινώδεσιν ἔλκεσι βρύνοντα καταφωράσαντες, πολλάκις ἀφασίᾳ συσχεθέντες οὐκ εἶχομεν ὅπως θησόμεθα τὸ παρὸν νοῆσαι. Τοιγαροῦν τὸ τῶν χαριέντων ἰατρῶν ἡμῖν τότε περιέστη, τό, μηδὲν ἀπερισκέπτως κινεῖν μηδὲ ῥαδιουργεῖν ἐν μυδῶσιν οὕτω καὶ πλαδαροῖς καρκίνοις, καὶ ὑγείαν σχεδὸν ἐξομνυμένοις. Ἠγούμεθα γάρ, εἴ τις εὐγνωμονεῖ, μᾶλλον ἡμῖν εἴσεσθαι τῶν κατορθουμένων ἢ μέμψιν ἕξειν τῶν

* Questo lavoro è una prima sezione di un nuovo repertorio generale delle congetture proposte al testo di Eschilo, promosso in collaborazione dalle Università di Trento, Cagliari e Lille III.

¹ Questo è, secondo J. Letrouit (*Centuriae Latinae*, Genève 1997, 761-66), il vero nome dell'umanista francese, attestato, tra l'altro, dalla sua firma posta in calce ad un atto datato 22 settembre 1551; il nome, un toponimo di origine normanna attestato sin dal XII sec., deriverebbe dallo scandinavo *thorn* «spina» e *bū* «dura».

² Si tratta del Tricliniano 2711, cf. R. Aubreton, *Démétrius Triclinius et les recensions médiévales de Sophocle*, Paris 1949, 29 - 45.

ἀποτυγχανομένων. Τρεῖς μέντοι τῶν τραγωδιῶν οὐκ ἂν ὀκνοίημεν δισχυρίσασθαι οὐκ ὡς ἔτυχεν ἡμῖν διωρθῶσθαι. Ἀντίγραφον γὰρ εἶ μάλα παλαιὸν παρὰ τοῦ λαμπροτάτου προέδρου Αἰμάρου Ῥαγκωνήτου κομισάμενοι, ἀφορμῆς ἐτύχομεν εἰς τὴν ἀκρίβωσιν τῆς ἐκδόσεως τῶν τριῶν καλλίστης· ἐν ταῖς ἄλλαις ὑποσκάζομεν, κατεφικέσθαι τοῦ καταρτισμοῦ τὸν αὐτὸν τρόπον μὴ δυνηθέντες ἀντιγράφων ἀπορία. Οὐκ ὀλίγα μέντοι ἄττα, τοῦτο μὲν τῶν σχολίων ὑποτιθεμένων, τοῦτο δὲ ὑπαγορευούσης τῆς τοῦ ῥητοῦ διανοίας, εἰς τὸ ὑγιὲς ἀποκατεστήσαμεν.

Fortunatamente per la triade (*Prometeo, Persiani, Sette contro Tebe*) ebbe l'opportunità di utilizzare un manoscritto donatogli da Aimar de Ranconet, identificato dall'Elmsley col *Parisinus Graecus 2789*, trascritto nel secolo XV e indicato a partire dal Turyn con la sigla Pd, in cui egli ebbe un valido supporto per queste tragedie³. Per quanto riguarda invece *l'Orestea* e le *Supplici*, non disponendo di manoscritti, poté contare sull'aiuto di scolî e sulla sua perizia linguistica. Che Turnèbe abbia utilizzato degli scolî appare indiscutibile da una serie di lezioni che non possono avere altro che questa origine⁴. Wilamowitz⁵, Hermann⁶ e Pfeiffer⁷ hanno ritenuto che si trattasse degli scolî pubblicati dal Robortello nel 1552. Più convincente è l'ipotesi della Mund-Dopchie⁸ e di Gruys⁹, secondo i quali Turnèbe avrebbe utilizzato il *Parisinus Graecus 2070*¹⁰, un manoscritto contenente gli scolî medicei a Eschilo trascritti da Arsenio di Monembasia e conservato a Fontainebleau almeno a partire dal 1542¹¹, quindi a lui facilmente accessibile. È altrettanto probabile che Turnèbe non conoscesse neppure l'edizione del testo di Eschilo del Robortello dello stesso 1552¹², in quanto egli ignora la distinzione di *Agamennone* e *Coefore* operata dal collega. La totale dipendenza dell'edizione del Turnèbe dall'esemplare aldino è evidente sin dal frontespizio, che propone come unica tragedia *Agamennone* e *Coefore*, perché il codice Mediceo (M), da cui l'Aldina dipende, contiene solo i vv. 1 - 310 e 1067 - 1159 della prima tragedia e omette l'inizio dell'altra, in modo che chi non aveva altri elementi di riscontro le poteva considerare una sola: così il frontespizio dell'Aldina recita ΑΙΣΧΥΛΟΥ ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

³ In realtà il *Paris. Gr. 2789* non dovette essere l'unica fonte alla quale il Turnèbe attinse per la triade, ma è possibile che egli si sia servito di altri manoscritti e delle testimonianze di autori antichi, come Cicerone ed Esichio, cf. M. Mund-Dopchie, *La survie d'Eschyle à la Renaissance*, Louvain 1984, 46 - 52.

⁴ Cf. Mund-Dopchie, 52 ss.

⁵ Cf. U. von Wilamowitz-Moellendorff, *Aeschyli tragoediae*, Berlin 1914, V-VI.

⁶ Cf. G. Hermann, *Aeschyli Tragoediae*, Berlin 1859², XV - XVII.

⁷ Cf. R. Pfeiffer, *History of Classical Scholarship from 1300 to 1850*, Oxford 1976, 136.

⁸ Cf. Mund - Dopchie, 53.

⁹ Cf. J.A. Gruys, *The Early Printed Editions (1518-1664) of Aeschylus*, La Haye 1981, 43 ss.

¹⁰ Sul *Paris. Gr. 2070* cf. O.L. Smith, *Arsenios and Parisinus Graecus 2070*, GRBS 12, 1971, 101-106, in particolare 101 e n. 3.

¹¹ Questo appare un dato sicuro, come ha mostrato Smith, 104 e n. 12, secondo il quale, inoltre, la fonte principale dell'edizione degli scolî di Robortello fu un apografo del *Paris. Gr. 2070*.

¹² Non ci sono elementi sicuri per stabilire i rapporti tra i due studiosi, ma è assai difficile che abbiano conosciuto l'uno il lavoro dell'altro, cf. Gruys, 32 - 33.

ΕΞ. ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ. ΕΠΤΑ ΕΠΙ ΘΗΒΑΙΣ. ΠΕΡΣΑΙ. ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ. ΕΥΜΕΝΙΑΔΕΣ. ΙΚΕΤΙΑΔΕΣ. e quello di Turnèbe ΑΙΣΧΥΛΟΥ ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ, ΕΠΤΑ ΕΠΙ ΘΗΒΑΙΣ, ΠΕΡΣΑΙ, ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ, ΕΥΜΕΝΙΑΔΕΣ, ΙΚΕΤΙΑΔΕΣ.

L'edizione di Turnèbe si segnala pertanto per lo straordinario numero di luoghi in cui il filologo francese si è sforzato, riuscendovi assai spesso, di correggere il testo dell'Aldina, che aveva riprodotto per lo più gli errori recepiti nell'antigrafo, aggiungendovi un certo numero di errori tipografici e congetture erronee dovute a cattiva comprensione del testo. Molte delle congetture del Turnèbe sono state confermate dalla scoperta di altri testimoni della tradizione medievale (e quindi non sono più registrate come tali nei nostri apparati), molte sono state accolte nella tradizione a stampa e sono divenute parte del testo eschileo comunemente recepito; di esse, peraltro, alcune gli sono giustamente attribuite, altre sono state spesso dimenticate e magari sono state riproposte da altri, e oggi corrono negli apparati critici e nei repertori sotto il nome di questi ultimi¹³. Altre ancora, non più riprese e dimenticate, pur se non meritano forse di essere ridiscusse oggi, devono essere considerate per una retta valutazione della sua figura di filologo.

Una raccolta sistematica delle congetture del Turnèbe può essere utile in questo momento in cui ci si sta rendendo conto dell'opportunità di una verifica sistematica della tradizione a stampa, in cui talvolta l'*emendatio* è stata praticata con una certa generosità. A questo punto una collazione dell'edizione del Turnèbe con l'antigrafo aldino può avere importanza, sia per una valutazione dell'opera del filologo umanista sul testo di Eschilo, nella sua estensione e non meno sulla sua qualità, sia come un primo passo per la costituzione di un repertorio completo delle congetture avanzate sul testo di Eschilo, che integri quelli di cui attualmente si dispone.

Nella prima parte di questa indagine, in cui si è presa in esame l'*Oresteia*, sono state rilevate diverse centinaia di differenze rispetto al testo dell'Aldina; per rendere più chiara la trattazione, sono state proposte in due colonne parallele le lezioni presentate dall'Aldina e quelle presentate dal Turnèbe. A loro volta queste ultime sono state suddivise in quattro classi (A, Σ, B e T). La classe A comprende tutte le correzioni operate dal Turnèbe rispetto all'antigrafo aldino, che trovano riscontro nella tradizione manoscritta; più precisamente nel gruppo AM sono racchiuse le correzioni di errori tipografici o di errori veri e propri dell'Aldina rispetto a M, e rappresentano, quindi, la restituzione della lezione dell'archetipo, che, come osserva la Mund-Dopchie¹⁴, «si elles rendent hommage aux connaissances paléographiques de leur auteur, ne méritent pas de surcharger les apparats critiques», mentre nel gruppo At sono racchiuse quelle correzioni che, confermate da altri testimoni al Turnèbe non accessibili, non devono comunque figurare come congetture nei nostri

¹³ È il caso, per esempio, di *καυρούμενος* in *Cho.* 275, già congetturato da Turnèbe ma riproposta da Nardoni nel 1974 (BPEC 18, 1970, 33 ss.) e a lui di conseguenza attribuito da Garvie nel suo commento alle *Coefore* (cf. A.F. Garvie, *Aeschylus, Choephoroi*, Oxford 1986, 113).

¹⁴ Mund-Dopchie, 53.

apparati. Nella classe Σ trovano posto quelle correzioni che il Turnèbe ha operato sulla base degli scolii di cui disponeva¹⁵. La classe B è costituita dalle congetture del Turnèbe, come tali registrate nei repertori moderni e nell'apparato critico dell'edizione di West¹⁶; sono state indicate con Bwk quelle riportate da Wecklein¹⁷, con Bdw quelle riportate da Dawe¹⁸ e con Bws quelle riportate da West¹⁹. Della classe T fanno parte le congetture di Turnèbe che non sono segnalate dagli studiosi sopra citati. Al momento non si vuole proporre alcuna valutazione sulla validità delle singole congetture; tuttavia è opportuno segnalare che fra esse non mancano i casi in cui il Turnèbe si è lasciato trascinare nell'errore dal suo antografo proponendo una lezione peggiore²⁰, o addirittura ha compiuto rispetto ad esso modificazioni inopportune²¹. Infine, nel gruppo Th sono indicati alcuni casi in cui la lezione che presenta il Turnèbe è manifestamente errata e dipende da un errore tipografico, come è il caso, per esempio, di *Cho.* 331, 749, *Eu.* 59, 113, o da una svista, come in *Eu.* 979²².

AGAMENNONE²³

Classe	Vv.	Aldina	Turnèbe
T	2	μήκος δ' ἦν	μήκος ἦν
AM	3	ἔγκαθεν	ἄγκαθεν
AM	4	νεκτέρων	νυκτέρων
AM	7 = 16	ὄτ' ἄν	ὄταν
AM	19	δία πονουμένου	διαπονουμένου
AM	17	ὑπνον	ὑπνου
AM	23	χωρῶν	χορῶν
AM	27	εὐνήν	εὐνής
AM	28	ὀλογυμὸν εὐφημοῦντα	ὀλολυγμὸν εὐφημοῦντα

¹⁵ Cf. supra, 2. In un unico caso, *Cho.* 282, la correzione che Turnèbe può aver ricavato dall'*Etymologicum Magnum*, edito da Musurus presso Aldo nel 1499, si troverà indicata con "E".

¹⁶ M. West, *Aeschylus Tragoediae*, Stuttgart und Leipzig 1998².

¹⁷ N. Wecklein, *Aeschylus fabulae cum lectionibus et scholiis codicis Medicei et in Agamemnonem codicis florentini ab H. Vitelli denuo collatis* ed. N. W., Berlin 1893.

¹⁸ R. D. Dawe, *Repertory of conjectures on Aeschylus*, Leiden 1965.

¹⁹ Qualora una congettura sia riportata da tutti e tre gli studiosi, per comodità grafica verrà indicata solo la lettera B (lo stesso dicasi per le altre classi, quindi AM + At = A).

²⁰ P. es., cf. *Aesch. Ag.* 187, 1121, 1150, *Cho.* 553, 1042, *Eu.* 506.

²¹ P. es., cf. *Ag.* 133, *Cho.* 184.

²² In questo confronto tra le due edizioni sono stati deliberatamente tralasciati quasi tutti i luoghi in cui lo *iota mutum*, ommesso dall'Aldina, è stato introdotto dal Turnèbe, e così molti casi di minuzie ortografiche, come separazioni di lettere non accentate (p. es. τῶν δε per τῶνδε) in cui non si può parlare propriamente di congetture. Sono stati trascurati ancora i segnali di interlocuzione.

²³ Riproduco ovviamente il testo dell'Aldina e di Turnèbe nella forma in cui stanno, per cui, talvolta, è possibile trovare un accento acuto laddove ci si aspetterebbe quello grave e viceversa, talaltra, specialmente nell'Aldina, sigma iniziale e interno di parola al posto di sigma finale (p. es.: *Ag.* 115, 268; *Cho.* 151, 189; *Eu.* 337, 653).

AM	29	ἐπ' ὀρθριάζειν	ἐπορθιάζειν
T ²⁴	30	ἀγγέλων	ἀγγέλλων
AM	46	στρατιώτην	στρατιῶτιν
AM	50	ἄλγεσι	ἄλγεσι
AM	51	ὑπαλοιοι	ὑπατοιοι
AM	52	ἐρεστόμενοι	ἐρεσσόμενοι
AM	53	δεμνιοτήρι	δεμνιοτήρη
AM	55	δαίων	δ' αἰών
AM		ἦτις	ἦτις
AM	59	παρὰ βάσιν	παραβάσιν
T	60	Ἄτρεως	Ἄτρέως
Th	63	γυιοβαρῆ	γαιοβαρῆ
AM	67	ἐπι ²⁵	ἔστι
AM	68	ἐπὶ πτελεῖται	ἔστι τελεῖται
AM Bwk	69	ὑποκλέων	ὑποκλείων
AM	70	δακεύων	δοκεύων
AM	73	ἀρωγῆς	ἀρωγῆς
Th	80	τίθι	τόθη
AM	80	φυλάδος	φυλλάδος
AM	81	ἀρείστων	ἀρείων
A	82	ἡμερόφατον	ἡμερόφαντον
Bws	87	θυοσκινεῖς	θυοσκεῖς
At	91	δώροις	δώροισι
At	94	χρήματος	χρίσματος
Bwk	97	καὶ δυνατόν	καὶ σοὶ δυνατόν
AM	100	νῦν οὐθ' ὅτε	νῦν τότε μὲν
AM	101	ἄγαν ἀφαίνεις	ἀγανά φαίνεις
AM	102	ἄπλειστον	ἄπληστον
At Σ Bwk	103	θυμοφθόρον	θυμοβόρον
Bwk Bws	104	λύπης φρένα	φρένα λύπης
AM	106	καταπνέει	καταπνέει
At Σ	110	τὰν γὰν	ταγὰν
AM	111	πλάκτορι	πράκτορι
AM	115	ὄτ' ἐξόπιν ἀργείας	ὄ, τ' ἐξόπιν ἀργίας
AM	119	ἐρ' ἰκόματα	ἐρικόματα
AM	121 = 138	τόδ' εὐνικάτω	τόδ' εὐ νικάτω
AM	125	εἶπε	εἶπε
A Σ	131	ἄτα	ἄτα

²⁴ I mss. M, V ed F hanno ἀγγέλων; ἀγγέλλων è già congettura di Triclinio e del ms. G (Ven. Marc. 616, ora 663, cf. E. Fraenkel, *Aeschylus, Agamemnon*, Oxford 1950, 30 s.).

²⁵ Un errore ricorrente dell' Aldina è la confusione di στ con π per lo più in forme di εἰμί (cf. *Ag.* 68, 259, 272, 310; *Eu.* 191, 252, 648), al punto che, in un caso (*Eu.* 393), Turnèbe è tratto in errore da questa consuetudine del suo antografo e corregge la forma giusta.

AM	132	κνεφάση	κνεφάση
Bwk	133	στρατῶθεν	στρατευθέν
At	134	οἴκω γὰρ ἔπι, φθόνος	οἴκω γὰρ ἐπίφθονος
At	137	πτῶων καθυομένοισιν	πτῶκα θυομένοισι
Bws	140	τόσσων	τόσσον
AM	143	ὀκρικάλοισι	ὀβρικάλοισι
AM	144	κράναι	κρᾶναι
AM	145	καταμομφά	κατάμομφα
AM	151	ἄδαιτον	ἄδαιτον
AM	153	οὐδ' εἰσήνορα	οὐ δεισήνορα
T	154	παλίνορτος	παλινόρσος
AM	156	μέγαλοισ	μεγάλοις
AM		ἀπέκλαιζεν	ἀπέκλαζεν
T	158	ὁμόφρονον	ὁμόφρων ᾦν
AM	160	εἰ τό δ' αὐτῶ	εἰ τόδ' αὐτῶ
AM	162	τοῦτον νιν	τοῦτο νιν
T	165	διὰ	Δία
AM	166	ἐττητύμως	ἐτητύμως
AM	169	βρυῶν	βρύων
AM	171	τρία κτήρος	τριακτῆρος
AM	176	φρονεῖ	φρονεῖν
T	179	πρὸ καρδίας	πρὸς καρδίας
Bwk	182	βιαίως	βίαιος
Th		δὲ ποῦ	δέπου
T	187	τύχεσι	τείχεσι
AM	188	ἀπλοῖω	ἀπλοῖα
AM		κενα γειβαρύνον τ'	κεναγεί βαρύνοντ'
AM	191	τόπος	τόποις
T	202	προφέρων, ἄρτεμιν ὅς τε	προφέρων Ἄρτεμιν, [ὥς τε
AM	205	φρωνῶν	φωνῶν
Bws	206	πειθέσθαι	πιθέσθαι
Σ	211	πέλιας	πέλας
Bwk	220	τόθεν τόπαν τότολμον	θ' ὅθεν τὸ πάντολμον
T	225	γυναικοποιῶν πολέμων	γυναικοποιῶν πολέμων
Bwk	226	ἄρωγάν	ἄρωγὸν
T	231	φράσεν	φράσε
AM	232	χειμαίρας	χιμαίρας
AM T ²⁶	233	περιπετεῖ	περιπετῆ
AM	234	καλλιπάρων	καλλιπάρου
AM	240	ἔβαν	ἔβαλλ'

²⁶ Wecklein a Heimsoeth.

T	244	ἔμελθεν	ἔμελλεν
T	245	αὐδᾶ	αὐδᾶ
AM	249	ἄχραντοι	ἄχραντοι
Bwk T ²⁷	251-2	ἐπιγένοιτ' ἀνηλύοις	ἐπεὶ γένοιτ' ἂν ἡ [λύσις]
AM	253	ἤξει	ἤξει
AM	259	ἐπιφωτὸς	ἔστι φωτὸς
AM	262	εὐαγγελλοῖσιν	εὐαγγέλοισιν
AM	268	ἐξαπιστεῖασ	ἐξ ἀπιστίας
AM	269	ἦτορ ὡς	ἦ τορῶς
AM	271	ὄμμασού	ὄμμα σοῦ
T	272	ἔπιν τ' δ'	ἔστι τὰδ'
Bwk	276	ἄπτερος	εὐπτερος
T ²⁸	280	ἐξ ἴκοιτ' ... ἀγγέλων	ἐξίκοιτ' ... ἀγγέλλων
AM	286	πόντων	πόντον
AM	289	παραγγείλας ἀμακίστου	παραγγείλας [Μακίστου]
Bwk Bws		σκοπᾶς	σκοπαῖς
T	290	ἀφρασμόνας	ἀφράσμων ὡς
At	293	μεταπίου	Μεσαπίου
T		μολόν	μολών
AM	294	οἶδ' ἀντ' ἐλαμψαν	οἱ δ' ἀντέλαμψαν
AM	296	λαμπά	λαμπᾶς
Bwk	297	παιδίον ὠποῦ	πεδίον Ὠρωποῦ
AM	298	φαιδράς	φαιδρᾶς
AM	301	φρουρά	φρουρᾶ
AM	306	καισαρωνικοῦ	καὶ Σαρωνικοῦ
AT ²⁹	307	κάτο πτρονοῦ περβάλλειν	κάτοπτρον οὐχ [ὑπερβάλλειν]
AM	308	εἴτ' ... εἴτ'	εἴτ' ... εἴτ'
AM	309	ἀστυγεῖτονα	ἀστυγεῖτονας
T	310	ἐπόγε	ἐς τόγε
AM	1067	ἐξ ἀφρίζεσθαι	ἐξαφρίζεσθαι
At	1069	ἐπικτοίρω	ἐποικτεῖρω
AM	1070	ἐρήμωσασ	ἐρημώσασ'
AM	1071	καὶ νίσον	καίνισον
AM	1078	αὔτε	αὔτε
AM	1079	εὐγυγόις	ἐν γόοις

²⁷ La lezione di M è riprodotta nell'Aldina; West stampa ἐπεὶ γένοιτ' ἂν κλύοις, senza avvertire che ἐπεὶ γένοιτ' ἂν era congettura di Turnèbe, già segnalata da Wecklein.

²⁸ Wecklein a Stanley.

²⁹ Si intenda: κάτοπτρον è At in quanto lezione di Ω, οὐχ è T. congettura di Turnèbe e ὑπερβάλλειν è AM in quanto recupera la lezione di M.

At	1081 =1086	ἀγυιάτ'	ἀγυιεύ
AM	1082	ἀπώλεπας	ἀπώλεσας
Bwk	1083	χράειν	κλάειν
Bws		αὐτῆς	αὐτῆς
AM	1084	δουλία	δουλία
T	1091	καρτάναι	κάρτάναι
Bwk	1092	σφάγιον	σφάγειον
B	1094	μαντεύει	ματεύειν
AM		ῶν	ῶν
Bws		ἄν εἰρήση	ἄν ἀνευρήσει
T	1095	πεπείθομαι	πέιθομαι
AM	1100	μήδεθαι	μήδεται
T	1113	ἐπαργέμοισι	ἐπ' ἀργέμοισι
T	1118	θύματε	θύματι
T	1119	ἐρινὰν	ἐριννὺν
T		δώμασιν κάλη	δώμασι καλεῖ
T	1120	ἐπορθιάζειν	ἐπορθιάζων
AM	1121	ἐπεῖ	ἐπί
Th		ἔδραμε	ἔδραμαι
AM		κροκοβαφῆς	κροκοβαφῆς
A	1127	μελαγκαίρωνι	μελάγκερων
AM	1128	ἐν ὕδρω	ἐνύδρω
AM	1129	χέβητος	λέβητος
AM	1130	οὐκ ὀμπάσαι	οὐ κομπάσαιμ'
AM		μ' ἄνθε σφάτων	ἄν θεσφάτων
AM	1131	δέτω	δέ τω
AM	1132	ἀποδέθες φατων	ἀπὸ δὲ θεσφάτων
AM	1140	ἀμ φιδ' αὐτῆς	ἀμφὶ δ' αὐτᾶς
At	1143	ἀκόρετος	ἀκόρεστος
AM	1144	ἴτην	ἴτυν
AM	1148	ἀγῶνα	αἰῶνα
AM		καμάτων	κλαυμάτων
AM	1149	ἀμφίκη	ἀμφήκει
T	1150	δοι	δ' οἷ
AM	1153	ἐννόμοις	ἐν νόμοις
AM	1154	θεσπετίας	θεσπεσίας
AM	1156	γάμον	γάμοι

Al v. 1161 si interrompe nel Mediceus l'*Agamennone*; il testo prosegue, senza soluzione di continuità, dal v. 10 delle *Coefore*.

COEFORE

AM	10	λεύσσω	λεύσσω
AM		ὀμήγυρος	ὀμήγυρις
T	11	φάρετι	βάρεσι
AM	12	ξυμφορὰ	ξυμφορᾶ
Bwk	13	πόμα	πτῶμα
Bwk	16 s.	δοκῶ / ἀδελφήν	δοκῶ / ὄραν ἀδελφήν
AM	20	σταθῶμεν	σταθῶμεν
AM	21	προστρωπή	προστροπή
AM	22	ἱαλτος	ιαλτός
AM		ἔβη	ἔβην
T	23	σὺν κύπτω	συγκύπτω
T	24	παρηΐ σφοίνισσα γαγμοῖς	παρηΐς φοίνισσα [γ' ὄγμοῖς]
T	26	διοιγμοῖς	δ' ὄγμοῖσι
Bws	29	πρόστελνοι	πρόστερνοι
Σ	32	φοῖβος	φόβος
AM	34	ἄωρόνυκτον	ἄωρόνυκτον
Σ	35	ἔλαχε	ἔλακε
T	37	βαρυπιτνῶν	βαρὺ πιτνῶν
Bws	39	ἔλαχον	ἔλακον
Th	45	μιλλεῖ	μυλλεῖ
AM	46	φοβοῦ μαιδ' ἔπος τόδ'	φοβοῦμαι δ' ἔπος
AM Σ		ἐκ βάλλειν	ἐκβάλλειν
AM	51	βροταστυγεῖς	βροτοστυγεῖς
T	56	φρένετε	φρενῶν τε
ΣBws	61	δίκαν	δίκας
Σ Bws	62	τοῖς	τοὺς
AM	63	μετ' αἰχμῖω	μεταιχμῖω
T	65	τεύχη	τ' εὐχῆ
AM		ἄκραντας	ἄκραντος
T	66	αἶματ'	αἶμά τ'
AM	67	τί τὰς	τίτας
AM		πεπηγμένου	πέπηγεν οὐ
AM	69	παναλκετάς	παναρκέτας
Bws	73	χαιρομισῆ	χειρομισῆ
AM	77	ἔς ἄγον	ἔσαγον
T	79	ἀρχάς	ἀρχαί
AM	80	κρατάση	κρατούση
Bws	83	παχνουμένην	παχνουμένη
AM	85	πάρετε	πάρεστε
Bws	87	δὲ χέουσα	χέουσα
Bws	88	κατεύξομαι	κατεύξωμαι

AM	94	ἄντι δοῦναι	ἀντιδοῦναι
AM	97	λύσιν	χύσιν
AM	98	ὄς τις	ὄς τις
AM		ἐκ πέμψαις	ἐκπέμψας
AM	106	βωμὴν ὡς ?	βωμὸν ὡς
T	109	εὐφροσιν	εὐφροσι
Th	111	χ' ὄς	χ' ὄς
T	112	τ' ἄρ	γ' ἄρ'
AM	116	κ' ἀφρένωσας ...	κἀφρένωσας ...
AM		... ἦκι στάμε	... ἦκιστά με
AM	122	εὐσεφῆ	εὐσεβῆ
Bwk	126	δ' ὀμμάτων πατρῶων	πατρῶων ὀμμάτων
AM	127	ἦ	ἦ
AM	129	χερνίβασ	χέρνιβας
Bws	130	πάτερ' ... ἐμέ	πατέρ' ... ἐμέ
T ³⁰	136	φεύγειν	φεύγων
Bws	137	μέτα	μέγα
AM	140	σωφρονετέραν	σωφρονεστέραν
AM	145	μέπω	μέσω
AM	151	ἐξαυδομένας	ἐξαυδομένας
AM	152	κἀναχῆς ... δέσποτα	κἀναχῆς δεσπότα
AM	153	ὀλυμένω δέσποτα	ὀλομένω δεσπότα
Bws	157	σεβάσω	σέβας ὦ
AM	160	δόρυ σθενῆς	δορυσθενῆς
Bwk	162	ἐν ἔργω	ἐνεργα
Bws		πιπάλλων	'πιπάλλων
Bws	164	ἀπότου	γαπότους
Bws	167	ἀνορχεῖται	ἀν ὀρχεῖται
AM	169	βαθῦ ζώνου	βαθυζώνου
AM	170	ἐπὶ	ἐστὶ
Bws	172	κείρετό νιν	κείραιτό νιν
AM	174	καρτιδεῖν	κάρτ' ἰδεῖν
Bwk	176	αὐτοῖσιν ἡμῖν	αὐταῖσιν ἡμῶν
AM	177	κρύαδα	κρύβδα
Bws	180	πατρός	πατρί
AM	181	ἦσσον	ἦσσον
Bws	182	ψαύση	ψαύσει
AM	183	πρόσεπι	πρόσεσι
Th	184	ἐπαίθην	ἐπώσθην
AM	185	πίπτουσί	πίπτουσί
Bwk	186	ἄφρακτοι	ἄφραστοι

³⁰ West a Robortello.

AM	187	ἐλπίζω	ἐλπίσω
AM	189	κατανοῦσ'	κατανοῦσ'
AM	191	πειπαμένη	πεπαμένη
AM	192	αἰνέσθω	αἰνέσω
AM	195	εὐφρον	εὐφρον'
Bws	196	κηνυσσόμενην	κινυσσόμενην
AM	197	ἀπέπτυσσα	ἀποπτύσαι
AM	198	ἀπ' εὐχθροῦ	ἀπ' ἐχθροῦ
AM	203	στροβοῦ μεθ'	στροβοῦ μεθ'
Bws	206	ποδῶν δ'	ποδῶν
AM	207	πέρι γραφά	περιγραφά
AM	214	τοίνυν	τί νῦν
Bws	215	ἐξήκου	ἐξηόχου
AM	216	καλουμένη	καλουμένη
AM	217	σύνοι δ'	σύνοιδ'
Σ Bws		σ' ἐκπαγουμένης	σ' ἐκπαγουμένην
Bwk	221	ταφρά	γ' ἄρα
Bws	223	ἐμοῖσιν ... ἔνεγε ...	ἐμοῖς ... ἔν γε ...
AM		... τοῖς ἴσοις	... τοῖς σοῖς
Bwk	224	τά δ' ἐγώ	τᾶδ' ἐγώ
AM		προυνέπω	προῦννέπω
At	225	νῦν	οὖν
AM		ῥᾶ	ὀρώσα
AM	226	κηδίου	κηδείου
Bws	230	σκέψαιτο μή	σκέψαι τομῆ
Bws	232	εἰς δέ	ἦδέ
Bwk Bdw		θηρίον	θηρίων
T	233	μενοῦ	μῆν οὖν
Bws		μῆκπλαγιῆ	μῆ κπλαγιῆς
AM	234	οἰδωνῶν	οἶδα νῶν
T	235	δώμασιν	δώμασι
AM	236	δάκρυτος	δακρυτός
Bwk	240	πατέρα τε	πατέρος τε
AM		ἐσσέμοι	ἐς σέ μοι
Bws	244	μόνος	μόνον
Bws	246	πρηγμάτων	πραγμάτων
Bws / AM ³¹	247	γέννα νιναῖε τοῦ πατρός	γένναν εἰνιν [αἰετοῦ πατρός]
AM	249	ἀπορφανισμένους	ἀπορφανισμένους
AM	251	προφέρειν	προσφέρειν

³¹ Γένναν εἰνιν è congettura di Turnèbe registrata da West, αἰετοῦ πατρός, invece, è lezione di M.

Σ		θήρα πατρώα	θήραν πατρώων
AM	254	ἔχοντες	ἔχοντε
AM	261	ἐγήμασιν	ἐν ἡμασι
Σ Bws	262	δαναρίας	δ' ἄν ἄρειας
Bws	269	οὔτι	οὔτοι
Bws	271	κάξοθριάζων	κάξορθιάζων
Th	275	ἀποχρηματοῖσι	ἀποχρήμα τοῖσι
T		ταυρούμενον	ταυρούμενος
Bwk Bdw	279	τάς δενῶν	τάςδὲ νῶν
E	282	ἐπαντέλλει	ἐπαντέλλειν
AM	285	νομῶν τ'	νομῶντ'
T ³²	289	διώκεσθαι	διώκεται
Bws	291	κρατερός	κρατήρος
Bws	292	λίβος	λιβὸς
T	295	κάφιλον	κάφιλον
Bwk	298	ἐργαστέον ³³	ἐξεργαστέον
AM	299	συμπίπτουσι	συμπίτνουσιν
AM	308	ἦ	ἦ
AM	311	δίκης	δίκη
AM	316	ρέξας	ρέξας
AM	317	τύχοι μ'	τύχοιμ'
Bwk Bdw	319	ἰσοτίμοιρον	ἰσόμοιρον
AM	321	κέκληται	κέκληνται
AM	322	πρὸς θοδόμοις	προσθοδόμοις
AM	327	ὀθνήσκων	ὀθνήσκων
Th	331	ἀμφιλαφῆς	ἀμβιλαφῆς
T	337	τί δ' ἄτ ἐν κακῶν	τί δ' αὐτε κακῶς
AM	340	ἄν ἐκτῶν δε θεός	ἄν ἐκ τῶνδε θεός
Bws	341	θήη	θειή
AM	343	ἐμβασιλείοις	ἐν βασιλείοις
AM	344	νεοκάτα	νεοκῤῆτα
Bws		κομίζει	γε κομίζοι
AM	346	πόρτινος	πρὸς τινός
AM	349	εὔκειαν	εὔκειαν
T		δόμοισιν	δόμοισι
AM	350	τέκνων τ ἐκελεύθοις	τέκνον τε κελεύθοις
AM		ἐπὶ στρατὸν	ἐπίστρεπτον
Bws	352	διὰ ποντίουτας	διαποντίου γᾶς
AM	366	τε θάψαι	τέθαψαι
AM	367	οἰκτανόντες	οἰ κτανόντες

³² Wecklein a Robortello.

³³ Questo verso nell' Aldina manca di una sillaba (ἐξ).

Bws	374	φονεῖ	φονεῖς
Th	375	μαράγμης	μαραίνης
AM	377	κρατοῦντων	κρατούντων
T	381	ὡς . . . ἄπερ τε	ὡς . . . ἄτε περ
AM	384	πλανούργω	πανούργω
AM	386	πευκῆεν τ'	πευκῆεντ'
AM	388	θεινόμενον	θεινομένου
AM	389	ὄλυμένασ	ὄλλυμένας
Bwk	391	δριμὺ ἄηται καρδίας	δριμείας τε καρδίας
AM		εἴκοτον	ἔγκοτον
AM	396	καραδαναίξας	κάρανα δαίξας
Bws	400	ἄλλ ἄνομος	ἀλλὰ νόμος
AM	402	βοαῖ	βοᾶ
AM	403	ἄταν	ἄτην
T	404	ἐπάγουσαν	ἐπάγουσ'
T	406	φθειμένον	φθιμένων
AM	408	ἔχονται	ἔχοντα
Bws	410	πεπάλαται	πέπαλται
AM	413	κελαινᾶται	κελαινοῦται
Bwk	416	θραρέα πείστασεν ἄχος	θρασέ ἀπέστασεν [ἄχος
Σ	418	πάντες	εἰπόντες
T		ἦ τάπερ	ὦ πάτερ
AM	421	ὦ τ' ὠμόφρον	ὦστ' ὠμόφρων
T	423	ἔκοψα	ἔκοψε
Bws		κισσίαισ	κισσίας
T	424	νόμοισι λεμιστρίας	νόμοισι πολεμιστρίας
T ³⁴	425	δῆν	δ' ἦν
AM	426	ἐπασσυτέρω τριβῆ	ἐπασσυτεροτριβῆ
Th		ὀρείγματα	ὀρύγματα
Th	433	ἔτλ' ἡανοίμοκτον	ἔτλη, ἀνοίμοκτον
Σ Bws	438	ἐλοίμαν	ὀλοίμαν
T	439	δέ τωστοστεῖδου	δέ τ' ὡς τότε' ἔδου
AM	440	ἀπερνίν	ἄπερ νιν
Th	442	ἄφερκτον	ἀφερτόν
Σ Bws	443	κλύει	κλύεις
AM	447	ἄφερκτός	ἄφερκτος
AM	448	έτοιμώτερα	έτοιμότερα
T	450	φρεσίν	φρεσὶ
Th	451	δ' ἰωτῶν	δι' ὠτῶν
AM	452	μύθον	μῦθον

³⁴ West a Robortello.

Σ Bws	φρονῶν	φρενῶν
AM 455	δ' ἀκαμπτόμενον	δ' ἀκάμπτω μένει
T ³⁵ Bws 461	δίκαια δίκαια	δίκαια δίκαια
AM 466	ἄγγενής	ἐγγενής
Bwk 474	αἰωμαναιρεῖν	αἰῶν' ἀναιρεῖν
Th	αἱματηρᾶν	αἱματηρᾶν
Bws 480	αἰτούμενός	αἰτουμένω
Bws 481	τοῖα δέ	τοιάνδε
Bwk Bws 482	αἰγίσθω ³⁶	Αἰγίσθω <μόρον>
AM 490	ὦπερ σέφασσα δός	ὦ Περσέφασσα δός
AM 503	μηξ' ἀλείψης	μη ἔαλείψης
AM 506	φελοί	φελλοῖ
AM 509	ἐτιμήσας	τιμήσας
AM 512	κατόρθωσαι	κατώρθωσαι
AM Σ 517	δ' ἀφρονοῦντι	δ' οὐ φρονοῦντι
Σ Bws 519	μέτω	μείω
AM 522	οἷς θ'	οἶσθ'
T 526	πέυσθε	πέπυσσαι
Bws 530	νεορενές	νεογενές
AM T ³⁷ 532	ἄτρωτον οὐ χάριν	ἄτρωτον οὐκ ἄρ' ἦν
AM 537	λαμπιήρες	λαμπτήρες
Th 542	δυσκόλλως	δυσκόλως
Bwk T ³⁸ 544	οὐφείσε πᾶσα σπαργάνη	ὄφισ τε πᾶσιν [σπαργάνοις
Bwk 547	ἀμφιταρβίτω δ'	ἀμφιταρβῆς τῶδ
AM 549	ἐκ δρακοντοθεῖς	ἐκδρακοντοθεῖς
Bwk Bdw 550	κτεινῶ νιν	κτεινῶ νιν
AM	ὥς τ' οὐνειρον	ὥς τοῦνειρον
AM 552	γένοι τό . . . τ' ἄλλα	γένοιτο . . . τᾶλλα
AM 554	με	μέν
Bws 556	κτεινάντας	κτεινάντες
AM 560	πᾶν τελεῆ	παντελεῆ
AM	ἔχον	ἔχων
Bws 561	ἐφερκίους	ἐφ' ἐρκείους
Bws 563	οἴσομεν	ἦσομεν
AM 565	φαιδρῶ	φαιδρᾶ
Bws 566	λέξαι τ'	δέξαιτ'
AM	δαίμονα	δαίμονᾶ

³⁵ Wecklein a Robortello.

³⁶ Anche in questo verso l'Alcina manca di due sillabe (μόρον).

³⁷ Il verso va così inteso: ἄτρωτον = AM, οὐκ ἄρ' ἦν = T.

³⁸ West solo per σπαργάνοις.

AM		ιδόμος	δόμος
T	567	ὡς ἂν ἐπεικάζειν	ὡς ἐπεικάζειν
AM	569	τίδη	τί δῆ
AM	571	εἰδὸ οὖν	εἰ δ' οὖν
T		βαλὼν	βηλὸν
T	574	βαλεῖν	βαλεῖ
AM	580	συμβαίνειη	συμβαίνειη
Σ Bwk	585	γάρ	γ' ἄηρ
AM	587	ἀγκάλαια κωδάλων	ἀγκάλαι κνωδάλων
Bws	589	ποδαίχμιοι	μεταίχμιοι
AM	591	ἀκ' ἀνεμοέντων	κἀνεμοεντων
T	599	δ'	τ'
AM	600	ἀπ' ἔρωτος	ἀπέρωτος
Σ Bwk	602	ὑπόπτερος	ὑποπτέροις
AM	604	ἄπαιδο λύμας	ἄ παιδολύμας
Σ Bwk	606	πυρδαῆ	πυρδαῆς
AM	608	καῖθουσα	κ' αἶθουσα
AM	609	ἦνικ' ἐπιμολῶν	ἦλικά, ἐπει μολῶν
T	611	ξύμμετρόν τε	συμμετρόν τε
Bws	612	μοιρόκραντοῦδ' ἔς	μοιρόκρατον ἔς
Bwk Bws	613	δῆ τίν'	δεῖ τίν'
T	614-15	ὑπαι ... ἀπόλεσεν	ὑπαι ... ἀπώλεσε
AM	618	μείνω	Μίνω
T	621	ἀκανόφρων	ἀγανόφρωνι
AM	623	ἔπει	ἐπει
AM	624	δὺς φιλῆς	δυσφιλῆς
AM	628	ἐπὶ κότω	ἐπικότῳ
Bwk	629	τίων δ'	τοιῶνδ'
T	632	δῆ ποθεῖ	δήπουθεν
AM	632 -33	κατὰ πτυστονήος	κατάπτυστον
AM	633	κασενδέτις	εἶκασε δέ τις
T	642	διαὶ	διά
AM	647	πρὸς χαλκεύει	προσχαλκεύει
T	648	φασγανούργος	φασγανούργος
Bwk	649	δίμασε	δώμασι
Bws	651	τείνει	τίνει
Bwk	656	φιλόξεν'	φιλόξενός
Bwk		δίαι	βία
AM	661	ᾠραι	ᾠρα
Bws	664	τ'	δ'
AM	673	βαλιώτερον	βουλιώτερον
AM	675	αὐτόφυρτοι	αὐτόφορτον

Bws		οικίαις ἄγη	οικεία σάγη
AM	676	ἀπεζύγαν	ἀπεζύγην
T ³⁹	682	εἶπε	εἶπε
AM		μὴ δαμῶς	μηδαμῶς
Bwk	691	ἐν πᾶσ' ὡς	ἐνθάδ' ὡς
T	693	ὡς	ὦ
AM		πόλ'	πόλλ'
T		ἐποπαῖς	ἐπ' ὠπαῖς
AM		εὐκείμενα	εὖ κείμενα
AM	694	τάξις	τόξις
Σ	697	νομίζων	κομίζων
Bws	698	βακχίας	βακχείας
AM	700	ὦ	οὖν
Σ Bws	715	ἐπ' εὐθύνω	ὑπευθύνω
Bws	718	βουλευόμεθα	βουλευόμεσθα
AM	719	εἰ ἐν	εἶεν
AM	729	ξυφοδημήτησιν	ξυφοδημήτοισιν
Bws	727	ἔρμηα	Ἑρμῆν
AM	737	εἰκέτας	οικέτας
T	740	κείνη δόμοις	κείνης δόμος
Bws		ἔχειν	ἔχει
AM	741	ἤγγειλαν	ἤγγειλαν
AM	745	δύσοι στατούς δ'	δυσόιστα τοῖς δ'
Th	749	φίλον	λίφον
Bwk Bdw	751	νυκτιπλάγκτον	νυκτίπλαγκτον
AM	752	ἀν ὠφέλυτ'	ἀνωφέλητ'
T	753	φρονεῖν	φρονῶν
AM	757	αὐτάρκη	αὐτάρκης
At	760	στροφεύσε	τροφεύς τε
AM	761	διπλᾶς	διπλᾶς
AM	765	πεύσετε	πεύσεται
AM	767	μάθωσα φέστερον	μάθω σαφέστερον
Bws	768	ἦ	εἰ
AM	771	κλύει	κλύη
AM	772	τάχιστ' ἀγαθούση	τάχιστα γαθούση
T	773	ὀρθούση	ὀρθῶση
AM	774	ἀλλ' εἶ	ἀλλ' ἦ
Bws	783	παραιτοῦμ' ἐν μοι	παραιτουμένη μοι
Bwk	785	τυχεῖν δέ μου	τυχεῖν δέ μοι
AM	788	φυλάσσεις	φυλάσσοις
T	789	προδε δῆχθρῶν	πρὸ διχθρῶν

³⁹ West a Robortello.

AM	790	μέγα αίρας	μέγαν ἄρας
AM	791	τριπλά	τριπλά
Bws	793	ἀμείψει	ἀμείψη
AM	795	ζυγεῦν τ'	ζυγέντ'
Bwk	799	βημάτων	πημάτων
Bws	801	πλουτ' ἀγαθῆ	πλουτογαθῆ
AM	805	πρὸς φάτοις	προσφάτοις
Bwk	810	λαμπρῶς ἰδεῖν	λαμπρῶς τ' ἰδεῖν
T	811	δνοφερός	δνοφεράς
AM		καλύπτρας	καλύπτρας
AM	812	ξυμλάβοι	ξυλλάβοι
Bwk	822	κρεκτόν	κρεκτῶν
AM	826	ἦκει	ἦκη
AM	827	ἔπαυσασ	ἐπαῦσας
T		θρούσα	θρούση
Σ	829	αὐδῶν	αὐδάν
Bws	830	ἐπίμομφαν	ἐπίμομφον
AM		φάταν	ἄταν
T	835	ὄργας λυπράς	ὄργας λυπράς
Bws	837	μόρον	μόρου
AM	838	ὑπ' ἄγγελος	ὑπάγγελος
AM	840	μολώντας	μολόντας
T		ἐφίμερον	ἐφήμερον
B	841	ἀμφέρειν	ἄν φέρειν
T	842	φόνω	φόνον
T	850	αὐτὸς αὐτὸν	αὐτὸς αὐτῶν
Bws	852	ἦεν θνήσκοντος	ἦν θνήσκοντος
AM	853	ἀμαυρᾶ σκλυδόνος	ἀμαυράς κληδόνος
AM	856	ἄρξομαι	ἄρξομαι
AM		κάπιθοάζωσα	κάπιθοάζουσ'
AM	864	πολυσσονομοῦς	πολυσσονόμους
Bws	867	θείοις	θεῖος
AM	872	ἀποσταθῶ μὲν	ἀποσταθῶμεν
AM	878	γυναικίους	γυναικείους
Bws	880	διαπεπραγμένων	διαπεπραγμένων
T	882	κλυταιμνήστρας	Κλυταιμνήστρα
AM	883	ἐπὶ ξυρόν	ἐπὶ ξυροῦ
T	884	ἀρχὴν	ἀρχή
Bws		πεπληγμένος	πεπληγμένης
AM	885	ἴστι	ἐστί
AM	886	τευθηκότηας	τευθηκότηας
T		λέγω	λόγω

T	887 = 893 = 928	οἱ ἐγὼ	οἱ ἐγὼ
Bws	890	ἢ νικῶμεν	εἰ νικῶμεν
AM	892	ἔχοι	ἔχει
Bws	896	δήσεται	δ' αἰδεσαι
T	897	πρὸς ἀκύπολλα	πρὸς ὁ καὶ πολλὰ
AM	898	οὐλλοισιν	οὐλοισιν
Bwk	900	δὲ τὰ	δητὰ
AM		λοξία	Λοξίου
AM	903	παραινέισμον	παραινέϊς μοι
Bws	905	κρέσσ' ὠνηγήσω	κρείσσον' ἠγήσω
T	911	ἐπόρσυνεν	ἐπόρσυνε
At	913	τεκούσα μ'	τεκούσα <γάρ> μ'
AM		ἐπό	ἐς τό
T	916	ἄτιμος	ἄτιμος
AM		ἀντειδεξάμην	ἀντεδεξάμην
AM	925	παρειστάδε	παρεῖς τάδε
AM	926	τύμβου	τύμβον
AM	929	μάν τις	μάντις
AM	931	τόν δε	τῶνδε
AM	932	ἐπήκρισεν	ἐπήκρισε
Th	936	καρύδικος	καρίδικος
T	939	δ' ἐτὸ πᾶν	δὲ τὸ πᾶν
AM		ὠρμυμένος	ὠρμημένος
T	941	ἐφραδαῖσιν	δὲ φραδαῖσιν
AM	948	ἐτίτυμος	ἐτήτυμος
T	949	κόρα	κούρα
AM	952	ὀλέθριον	ὀλέθριον
Bwk Bws	961	παράτε φῶς	παρὰ τὸ φῶς
Th	964	χαμαιπετεῖ σε	χαμαπετῆ σε
AM	977	ὄρκος	ὄρκος
AM	979	ὄρκως	εὐόρκως
Bwk	982	χειροῖν	χερσίν
Σ Bdw	989	ψέγω	λέγω
Bws	992	ἠνέχη	ἠνεγκ'
Bws	995	θίγουσαν ἄλλον	θιγοῦσ' ἄν ἄλλον
Bdw Bws	996	κάνδίκου	κάδίκου
AM	999	κατὰ σκήνωμα	κατασκήνωμα
AM	1000	ποδιτήρας	ποδιτήρας
Bws	1001	τοιούτου μ' ἄν	τοιούτον ἄν
Bws	1003	νομίζω	νομίζων
AM	1004	θερμαίνει	θερμαῖνοι
Bws	1006	πρόσθ'	πρόσθεν

AM	1008	θανάτωχε πράχθης	θανάτω διεπράχθης
AM	1010	ἔδρασεν	ἔδρασε
AM	1012	κικίς	κηκίς
T	1017	ἔχο μιάσματα	ἔχω μιάσματα
AM	1019	διαπάγτ'	διὰ πάντ'
Bws	1020	ὄδ' εἶξαι	ὁ δ' ἤξει
T	1021	ἄλλος ἂν	ἄλλος γ' ἂν
AM	1025	ὑπ' ὀρχῦσθαι	ὑπορχεῖσθαι
Bws	1026	δὲ τ'	δ' ἔτ'
AM	1030	χρηδ' ἀντ' ἔμοι	χρήσαντ' ἔμοι
Bwk Bws	1032	παρόντα	παρέντι
AM	1033	τόξων	τόξω
AM	1034	ὄρᾶτα	ὄρᾶτε
AM		παρασκευασμένος	παρεσκευασμένος
AM	1036	μετόμφαλον	μεσόμφαλον
T AM ⁴⁰		θ' ἴδρυ μαλοξίου	θίδρυμα λοξίου
T	1038	φεύγουντο	φεύγειν τόδ'
Bws		ἐφέστιον	ἐφ' ἐστίαν
AM	1040	ἀρχεῖους	ἀργεῖους
T	1042	μενέλεως	λεῶς
Bwk	1049	φαιοχίτωνες	φαιωχίτωνες
At	1050	ἔτ' ἀμείνοιμ'	ἔτ' ἂν μείναιμ'
AM	1052	στροβάσιν	στροβοῦσιν
T	1053	εἶα	εἶα
Bws	1057	πληθύουσαι	πληθύουσι
Bwk	1059	εἶσω	εἶσω
AM		ὀκαθαρμός	καθαρμός
AM	1064	φυλάσσει	φυλάσσοι
Bwk		καὶ ρίοισι συμφοραῖς	καιρίοις ἐν [συμφοραῖς]
AM	1066	χειμῶν	χειμῶν
AM	1076	ἄτην	ἄτης

EUMENIDI

AM	1	τῆ τε	τῆδε
Bws	11	πανησοῦς	Παρνησοῦ
AM	13	κελευθοπιοὶ	κελευθοποιοὶ
AM	14	ἀνήμερόν τι θεντες	ἀνήμερον τιθέντες
Bws	18	χρόνοις	θρόνοις

⁴⁰ θίδρυμα è congettura di Turnèbe, λοξίου è lezione di M.

AM	22	κωρυκείς	κωρυκίς
Bws	27	Πλείστους τε	Πλείστου τε
AM	36	μήτ' έμακταίνειν	μήτε μ' άκταίνειν
T	40	θεομισή	θεομισεί
T	41	έχοντι	έχοντα
Σ At	46	λέχος	λόχος
AM	47	άδει	εΰδει
At	54	δία	βίαν
AM	57	φύλον	φύλον
Th	58	ούδ' εΐτις	ού δήτι
Th	59	άνατει	άνατεΐ
AM	64	προδώσω	προδώσω
AM	66	έχθροΐς	έχθροΐσι
AM	68	κατόπτυστοι	κατάπτυστοι
Bwk	76	άν αιείτην	άνατει την
Bws	77	πόντου	πόντον
T	80	ΐζου	έζου
AM	90	κάρτα	κάρτα
AM	92	σίβειτοι	σέβει τοι
AM	98	άλωμαι	άλώμαι
AM	102	χειρών	χερών
Bws	105	μοΐρα πρόσκοπος	μοΐρ' άπρόσκοπος
Bws	107	νηάλια	νηάλια
Bws	108	νυκτι σεμνά	νυκτίσεμνα
AM	109	εΰθουν	έθουν
AM	111	δίκειν	δίκτην
Bws	112	άρκισμάτων	άρκυστάτων
Th	113	ώρουσεν	ώουρσεν
Bws		έκκατιλλώψας	έγκατιλλώψας
AM	115	φρονήσα τ'	φρονήσατ'
AM	131	δ' άπερ	δ' άπερ
AM	135	όνειδεσιν	όνειδεσι
AM	136	άντίκεν τραγίνεται	άντίκεντρα γίνεται
T	137	έπ' ούρίσασα	έπουρήσασα
Bws	138	κατισχαίνουσα	κατισχαίνουσα
Bws	142	ειδώμεθ'	ιδώμεθ'
AM		φροιμιού	φροιμίου
AM	147	κρατηθείσα	κρατηθείσ'
AM	155	μολών ?	μολόν
AM	157	μετολαβεΐ	μεσολαβεΐ
AM	167	πρός δρακεΐν	προσδρακεΐν
T	168	αΐρούμιον	αΐρούμενος

Bws	170	μυκὸν	μυχὸν
AM		ἔχρανατ'	ἔχρανας
T	171	βρότεια	βρέτεια
AM	174	κάμοίτελυ πρὸς [... εὐκλύσεται	κάμοι τε λυπρὸς [... ἐκλύσεται
AM	176	ἐν κᾶρα	ἐν κάρρα
AM	179	κενεύω	κελεύω
AM	185	χρίμπεται	χρίμπτεσθαι
Bws	186	οὐκ ἀρανητῆρες	οὐδ' ἀρανηστῆρες
Bwk AM ⁴¹	188	κακοῦ τελλοῦνις	κακοῦ τε χλοῦνις
AM	190	ἄρ'	ἄρ'
AM	191	ἐπ' ἀπόπτυστοι	ἐστ' ἀπόπτυστοι
AM	192	στέργηθ'	στέργηθρ'
AM	195	πλησίοις	πλησίοισι
AM		μίσος	μύσος
AM	201	τοσαῦτο	τοσοῦτο
AM Σ	204	δ' ἕκταρ	δέκταρ
AM	215	ἀπέρσιπται	ἀπέρ' ῥιπται
Bwk	217	μόρσιμοι	μορσίμη
Bwk	218	ὄρκους τι	ὄρκου τε
Bws	221	γ'	σ'
T	224	ἐποπτεύσει	ἐποπτεύσεις
AM	225	οὐπω	οὐ τι
AM	230	ἄγειν	ἄγει
Bwk	231	κάκκυνηγέτης	καὶ κυνηγέτις
AM	233	κάνθεοῖσι	κᾶν θεοῖς
AM	236	δούχου	δέχου
AM	252	ἐπίπου	ἐστί που
Bwk		καταπτανῶν	καταπτακῶς
AM Σ	256	ἄτιτας	ἀτίτας
AM	257	αὐτε	αὐτε
AM	259	περιβρέτει	περὶ βρέτει
At	263	κεχυμίον	κεχυμένον
At	265	πελανὸν	πέλανον
Bws	267	ζῶν τάσ' ἰχνάνας'	ζῶντα σ' ἰσχάνας'
T	268	τείνεις	τίνεις
AM	273	ἄδυσ	ἄδης
T	279	φρωνεῖν	φρονεῖν
AM	281	ἔκπλητον	ἔκπλυτον
AM	282	τοταίνιον	ποταίνιον

⁴¹ Κακοῦ τε è congettura di Turnèbe registrata da Wecklein, χλοῦνις è lezione di M da lui recuperata per congettura.

Bwk	285	ὅς τοις	ὅς τις
AM	300	ῥύσαι τ' ἂν ῥούς τε	ῥύσαιτ' ἂν ὥστε
AM	304	καθιστρωμένος	καθιερωμένος
AM Σ	309	δεδόκημεν	δεδόκηκε ⁴²
AM	310	λάχητα	λάχη τὰ
AM	311	ἐπὶ νομᾶ	ἐπινωμᾶ
Bwk		εὐθυδικὰ θ' οἱ δοίμεθ'	εὐθύδικαί θ' ἡδόμεθ'
AM	315	δ' αἰῶν ἀδιοιχνεῖ	δ' αἰῶνα διοιχνεῖ
Bwk	324	κλύθ' ἔλατοῦς	κλύθι. Λατοῦς
AM		ἀτίμον	ἄτιμον
T ⁴³	325	πτάκα	πτῶκα
Bwk	330 = 343	φρενοδαλῆς	φρενοδαλῖς
AM	335	ἐκπέδωσ, ἔχειν	ἐμπέδωσ ἔχειν
Bws	336	αὐτουργίαις	αὐτουργίαι
Bws	337	ξύμπασ ὦσιν	ξυμπέσωσιν
AM	342	παρακοπᾶ	παρακοπᾶ
Bws	351	συνδαίτων	συνδαίτων
AM	352	πανλεύκων	παλλεύκων
Bws	356	φίλος	φίλον
AM		πίθασος	τίθασος
Bwk Bws	357	ἐπὶ τὸν ὦ	ἐπιτόνωσ
AM	359	νεοῦ	νέου
T	360	σπευδόμαι	σπεύδομαι
AM	361	ἐμὰ σιλιταῖς	ἐμαῖσι λιταῖς
AM	366	ἄς	ἄς
AM	367	ἀνδρῶ	ἀνδρῶν
AM	369	τ' ἀκόμεναι	τακόμεναι
Th	370	μελανοίμοσιν	μελανεῖμοσιν
AM	375	τὰν ὑδρόμοις	τανυδρόμοις
AM	377	πίπτον	πίπτων
T		οἶδεν	οἶδε
AM Σ	378	μῖσος	μῦσος
T	386	διχοστατοῦ	διχοστατοῦν
T		λάμπαι	λάμπαι
AM		δυσόδω παίπαλα	δυσοδοπαίπαλα
Bws	389	οὐχ ἄζεται	οὐχ ἄζεται
A Σ	392	μοιρίκραντον	μοιρόκραντον
T	393	ἐπὶ δὲ	ἔστι δὲ
AM	404	ροιδούσα	ροιβδούσα
AM	416	ἐσμὲν	ἐσμεν

⁴² Σ e M hanno δεδόκηκεν.

⁴³ West a Sophianus.

At	αἰ εἰνή	αἰανῆς
AM 417	ἐνόκοις	ἐν οἴκοις
T AM ⁴⁴	ὑπαικεκλήμεθα	ὑλαὶ κεκλήμεθα
AM 418	κλύδονας	κλήδονας
AM 423	μῆ δαμοῦ	μηδαμοῦ
AM 429	ὄρκον οὐ δέξαι τ'	ὄρκον οὐ δέξαιτ'
At ⁴⁵ 435	ἐπαξίων	ἐπ' ἀξίων
AM 445	μύσος	μύσος
AM 446	τόσον	τὸ σόν
T 449	ἐπ' ἄν	ἐπάν
Bws 450	καθαιμάξουσι νοθήλου	καθαιμάξωσι [νεοθήλου]
AM 452	τόροις	πόροις
AM 456	ἀγάμεν'	Ἄγαμέμνον'
Bwk 458	ἔφθιθ' οὕτως	οὕτως ἔφθιτ'
AM 465	χοινῆ	κοινή
AM 466	ἀντίκεν τρακαρδία	ἀντικεντρα καρδία
At 467	ἔρξαι μιτοῦς	ἔρξαιμι τοῦς
AM 475	ὄντας	ὄντα σ'
Bwk 478	χωραὶ μετ' αὐθις	χωροῖεν αὐθις
Bwk Bws 489	μηδὲν	μηδέν'
Bws 494	εὐχερία	εὐχερεία
T 498	τοκεῦσιν	τοκεῦσι
T 505	λήξιν ὑπόδοσιν	λήξις ὑπόδοσις
T 506	ἄκετ'	οὐκ ἔτ'
AM 515-16	ἐπεὶ δὴ	ἐπειδὴ
T	μέτω	μὲν ὄτω
AM 521	ὑποστένει	ὑπὸ στένει
T ⁴⁶ 539	αἰδεσται	αἰδεῖσθαι
AM	δέκας μὴ δένιν	δίκας μὴδὲ νιν
AM 547	δόματ' ἀνεπιστροφάς	δομάτων ἐπιστροφάς
AM 552	πανόλεθρος	πανώλεθρος
Bwk 553	πραιβάδαν	πραιβάταν
Bws 559	δυσπαλεῖται δίνα	δυσπαλεῖ τε δίνα
Bwk 560	γελᾷ δὲ	γελᾷ δ' ὁ
T 562	οὐδ'	οὐδὲ
AM	ὑπέρθρον τ'	ὑπερθέοντ'
AM 570	πληπουμένον	πλερουμένον

⁴⁴ Ὑλαὶ è congettura di Turnèbe, κεκλήμεθα è lezione di M.

⁴⁵ Wecklein considera ἐπ' ἀξίων congettura di Robortello; in realtà non dovrebbe trattarsi né di congettura di Robortello né di Turnèbe, piuttosto, essendo la lezione attestata in G T E, di una correzione del tipo At.

⁴⁶ Dawe a Blaydes (αἰδεῖσθαι)

Σ At	573	τὸν ὅπως	τῶνδ' ὅπως
T	579	αἰτίαν δ' ἔχω	αἰτίαν ἔχω
Bws	580	τοῦδε φόνου	τοῦ φόνου
AM	585	μὲν συντόμας	δὲ συντόμας
AM	587	εἰκατόκτονας	εἰ κατέκτονας
T	592	δούρην	δεῖρην
AM	594	δέσμοι	δέ μοι
Bws	596	αἰεὶ	αἰεὶ
Bwk Bdw	599	πέπεισθι	πέποιθε
AM	607	τ' ἔθρεψεν	σ' ἔθρεψεν
AM	608	αἷμα τὸ φίλτατον	αἷμα φίλτατον
Bwk T ⁴⁷	615	μάντις δ' ὦν	μάντις ὦν
Σ At	620	βουλή	βουλή
Σ At	632	ἄμεινον	ἄμείνον'
Σ	633	δροίτη	δροίτη
Σ	634	παρεσκῆνωσεν	παρεσκῆνησεν
AM	638	δηχθῆ	δηχθῆ
T	647	ἐπειδ' ἂν	ἐπειδὰν
AM	648	ἔπ' ἀνάστασις	ἔστ' ἀνάστασις
T	650	καὶ κάτω	τὲ καὶ κάτω
AM	652	ὄρω	ὄρα
AM	653	ἐκχέας	ἐκχέας
AM	654	τ' ἐνάργει	ἐν Ἄργει
AM	656	χέρνιξ	χέρνιψ
T		φρατέρων	φρατόρων
AM	662	τεκμήριος	τεκμήριον
AM		δειξωλόγου	δειξω λόγου
AM	672	αἰῶνος	αἰανῶς
T	673	τ' ἄπιστα	τὰ πιστὰ
AM	678	ἄμορφος ᾧ	ἄμορφος ᾧ
AM	679	ἤκουσαθ' ... ἤκουσατ'	ἤκουσαθ' ... [ἤκουσατ']
T	682	πρῶτας	πρῶτον
Bwk	683	αἰγέω	αἰγείω
AM	686	σκηνάς	σκηνάς τ'
T	691	τὸ μὴ ἀδικεῖν	τὸ μὴδικοῖν
T	692	τό δ'	τόθ'
AM		ὅμως	ὁμῶς
At	700	τοιὸν δέτοι	τοιόνδέ τοι
AM		ἐν δίκῳ	ἐνδίκως
AM	709	διαγνῶναι	διαγνῶναι

⁴⁷ West a Canter.

AM	717	τισφάλλεται	τι σφάλλεται
AM	718	προστροπὰς	προστροπαῖς
AM	724	θ' εἶναι	θεῖναι
Th	726	χ' ὡς τε	χῶς τε
At	733	ἀμφίβουλος	ἀμφίβουλος
AM	747	ἔριν	ἔρρειν
AM	748	ψήφοον	ψήφων
AM	751	ᾠρθωσαν	ᾠρθωσεν
AM	753	τ' ἀρίθμημα	τὰρίθμημα
AM	761	σώζει με μητρός	σώζει με, μητρός
T	763	πλειθήρη	πλειθήρη
AM		χρόνω	χρόνον
AM	767	ὑμεῖς	ἡμεῖς
AM	771	μεταμένη	μεταμέλη
At	772	ὀρθουμένων	ὀρθουμένοις
AM	774	εὐμενέτεροι	εὐμενέστεροι
Bws	783 = 814	χθόνια φόρον	χθονὶ ἄφορον
Th	786	ἐπέσσυμος	ἐπεσσυμένος
Bws	787	βαλεῖν	βαλεῖ
Bws	794	πίθεσθε	πίθεσθε
AM		βαρυτόνωσ	βαρυστόνας
AM	797	μαρτυρία	μαρτύρια
Bws	798	θ' ἠθήσας	θ' ὁ χρήσας
T	799	βλάβασ	βλαβάς
Bwk	800	δέ τε τῆ δε γῆ	δὲ τῆ γῆ τῆδε
AM	803	βρώτηρας	βρωτήρας
AM	804	πάνδικος	πανδικώς
AM	806	ἐπ' αἰσχάrais	ἐπ' ἐσχάrais
AM	809	χειρῶν εἶλε τέ μου	χερῶν εἶλεσθε μου
T ⁴⁸	812	ἀντιπαθῆ	ἀντιπενθῆ
T		καρδίας σταλαγμὸν	καρδιαν σταλαγμὸν
AM	816	πέδυν	πέδον
T		ἐπεσσύμος	ἐπεσσυμένος
AM	817	κηλίδασ	κηλίδας
AM		βαλεῖν	βαλεῖ
AM	818	δύοιστα	δύσοιστα
AM	822	δυστυχαῖς	δυστυχεῖς
AM	824	ἄγαν	ἄγαν
AM	829	ἐπειθῆς	εὐπειθῆς

⁴⁸ La lezione di M è ἀντι*παθῆ mentre ἀντιπαθῆ è di τ, come riporta in apparato West, che nel testo stampa ἀντιπενθῆ, anche qui proponendo una congettura senza poter sapere che era già di Turnèbe.

AM Σ	832	κοίματος	κοίμα
AM	833	ὤς	ὤς
Th	834	τῆς δετ' ἀκροθίνια	τῆσδε τὰκροθύνια
AM	843	πλευρᾶς	πλευράς
AM	845	τιμῶν	τιμᾶν
T		δαμαίων	δαμίαν
AM	846	δυσπάλαλοι	δυσπάλαμοι
A		δόλοι	δόλω
Bwk	849	τοι μὲν σὺ γάρ τ' ἔμοῦ	τοι σὺ μὲν κάρτ' εἴ γ' [ἔμοῦ
AM	852	προὔνέπω	προὔνέπω
AM	857	σχέθης	σχέθεις
AM	859	αἱματῆρας	αἱματηράς
T ⁴⁹	862	τοῖς ἑμοῖσιν	τοῖς ἑμοῖς
T	863	ἑλλήνους	ἔλληνας
A	880	δήλοι	δόλω
Bwk	883	πολισσοῦχον	πολισσοῦχος
AM	884	ἔρειν	ἔρρειν
AM	888	ἐπιρρέπεις	ἐπιρρέποις
Bwk	889	κότοντε	κότον πότ'
T	890	ἁμοίρου	εὐμοίρου
AM	892	ἄθεινα	Αθάνα
AM	893	δεύχου	δέχου
AM	895	μήτ' ἰν'	μήτιν'
AM	897	σέβον τι	σέβοντι
Th	902	τῆ δ' εὐφημηῆσαι	τῆδε φημηῆσαι
AM	906	πνέον τ'	πνέοντ'
AM	908	εὐθενοῦντας	εὐθενοῦντα
AM	910	ἐκφοροτέρα	ἐκφορωτέρα
T	913	τοιαῦτασ οὐτοί	τοιαῦτα σ' οὐτοί
AM	914	ἀγόνων	ἀγώνων
AM	921	κατ' εὐχομαι	κατεύχομαι
Th	924	ἐπισεύτους	ἐπιτεύκτους
AM	928	δυσαρέτους	δυσαρέστους
AM	937	τ' ἐχθραῖς	ἐχθραῖς
At	940	φλοιγμός	φλογμός
AM	946	τεταγμῖω	τεταγμένω
T		γόνος	γόνον
AM	947	πλουτόχθω	πλουτόχθων
At		νερμαίαν. . . τισι	έρμαίαν . . . τίσι
AM	950	οἶα	οἶ'

⁴⁹ L' Aldina conserva la lezione di M: ἑμοῖς è congettura di Turnèbe non segnalata da West.

AM	956	άνδρομητας	άνδροκμητας
Bws	964	μεγάκοινοι	μετάκοινοι
AM	965	έπιβριθαίς	έπιβριθεις
At Bwk	967	πάντα	πάντων
AM	970	χάνυμαι	γάνυμαι
AM	976	τόν δ' άπλειστον	τήνδ' άπληστον
Th ⁵⁰	979	βρέμειν	πολιτών
AM	980	μη δ' επί θυσακόνις	μηδὲ πιούσα κόνις
At	985	κοινοφελεί	κοιναφελεί
Bws	992	τάς δὲ . . . εὐφρανας	τάσδε εὐφρονας
AM		αἰεὶ	αἰεὶ
Bws	996	χαίρετ'	χαίρετε, χαίρετ'
AM	998	ἴκτ' άρ	ἴκταρ
Bws	999	παρθένους	παρθένου
T	1006	σύμμεναι	δύμεναι
At	1010	ήμεις	ύμεις
Bws	1011	μέτοικοι	μετοίκοις
Bws	1019	εὐσεβοῦντες	εὐ σέβοντες
AM	1021	κατεγμάτων	κατευγμάτων
Bwk	1022	φέγγει	φέγγη
T	1028	φοινικοβάπτους	φοινικόβαπτος
AM	1029	τιμάται	τιμάτε
AM		έρμάσθω	όρμάσθω
AM	1031	πρέπει	πρέπη
	1032	έν δόμω	έκ δόμων
T ⁵¹	1037	περί σεπτά	περίσεπτα
T		τύχαστε	τύχαις τε
Bws ⁵²	1039	πανδαμί	πανδαμεί

Riassumendo in breve i dati che risultano da questo confronto:

- in 526 casi (A) Turnèbe ha corretto lezioni manifestamente inaccettabili dell'Aldina; di queste, 489 (AM) restituiscono la lezione di M⁵³, 37(At) hanno trovato conferma in altri testimoni non noti al Turnèbe⁵⁴;
- in 37 casi (Σ) questa correzione è stata consentita dal confronto con gli scolî, forniti molto probabilmente dal *Parisinus Graecus* 2070⁵⁵;
- in 360 casi (B + T) Turnèbe ha proposto sue congetture. Di queste alcune sono note dai repertori (Bwk 82⁵⁶, Bwd 10⁵⁷, Bws 136⁵⁸), mentre 148 T non sono più

⁵⁰ Si tratta evidentemente di una svista di Turnèbe, causata dal πολιτών del verso successivo.

⁵¹ West a Musgrave.

⁵² Wecklein a Robortello.

⁵³ 100 nell'*Agamennone*, 216 nelle *Coefore*, 173 nelle *Eumenidi*.

⁵⁴ 13 nell'*Agamennone*, 4 nelle *Coefore*, 21 nelle *Eumenidi*.

⁵⁵ 4 nell'*Agamennone*, 21 nelle *Coefore*, 12 nelle *Eumenidi*.

note⁵⁹. A parte devono essere considerati i 26 casi (Th) di *uoces nihili* che, come si è detto, possono dipendere da un errore tipografico o da una svista.

Bologna

Anna Maria Galistu

⁵⁶ 15 nell'*Agamennone*, 42 nelle *Coefore*. 25 nelle *Eumenidi*.

⁵⁷ 1 nell'*Agamennone*, 8 nelle *Coefore*, 1 nelle *Eumenidi*.

⁵⁸ 8 nell'*Agamennone*, 90 nelle *Coefore*, 38 nelle *Eumenidi*.

⁵⁹ 29 nell'*Agamennone*, 71 nelle *Coefore* e 48 nelle *Eumenidi* (di alcune avevano notizia alcuni vecchi esegeti, come Bamberger per *Cho.* 275 ταυρούμενος - cf. infra n. 14 - poi se ne è persa la traccia). Fra queste ho compreso 12 congetture che nei repertori risultano attribuite ad altri (2 nell'*Agamennone*, 5 nelle *Coefore* e 5 nelle *Eumenidi*).